

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кулакова С.Ю. Методологічні аспекти управління оборотними засобами підприємства [Електронний ресурс] / С.Ю. Кулакова, Д.М. Лозовський // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – 2013. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2516>
2. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії / Ю.В. Ніколенко: підручник. – 3-тє вид. – К.: ЦУЛ, 2003. – 540 с.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства / О.С. Іванілов: підручник – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
4. Єщенко П.С. Сучасна економіка / П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін: навч. посіб. – К.: Вища шк. 2005. – 327 с.
5. Макарівська Т.П. Економіка підприємства / Т.П. Макарівська, Н. М. Бондар: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2003. – 304 с.

УДК [005.935:005.53]:657.6

Виноградова О.В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту і бізнес-моделювання
Державного університету телекомунікацій*

Кондрашов О.А.

*аспірант кафедри менеджменту і бізнес-моделювання
Державного університету телекомунікацій*

МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Досліджена еволюція дефініції «методика контролю»; обґрунтоване авторське визначення методики внутрішнього контролю процесу прийняття управлінських рішень. Зазначена методика формалізована з урахуванням деталізованого надання об'єктів та параметрів контролю. В складі об'єктів контролю виокремлено процеси, ресурси, результати та дії посадових осіб. Параметри, які характеризують зазначені об'єкти – законність, економічна доцільність, повнота, своєчасність, правильність.

Ключові слова: методика внутрішнього контролю, управлінські рішення, об'єкти, параметри, документальні способи контролю, фактичні способи контролю.

Виноградова Е.В., Кондрашов А.А. МЕТОДИКА ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ ПРОЦЕССА ПРИНЯТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Исследована эволюция дефиниции «методика контроля»; обосновано авторское определение методики внутреннего контроля процесса принятия управленческих решений. Указанная методика формализована с учетом детального предоставления объектов и параметров контроля. В составе объектов контроля выделены процессы, ресурсы, результаты и действия должностных лиц. Параметры, характеризующие указанные объекты – законность, экономическая целесообразность, полнота, своевременность, правильность.

Ключевые слова: методика контроля, управленческие решения, объекты, параметры, документальные способы контроля, фактические способы контроля.

Vynogradova O.V., Kondrashov O.A. METHOD OF INTERNAL CONTROL MANAGERIAL DECISION-MAKING IN THE ENTERPRISE

The evolution of the definition of «control technique»; justified by the author's definition of internal control methods of decision-making. This procedure is formalized in view of the detailed objects and control parameters. As part of the objects of the control processes are allocated resources, the results and the actions of officials. The parameters characterizing these objects – rule of law, economic feasibility, completeness, timeliness, accuracy.

Keywords: methods of control, management decisions, objects, settings, documentary control methods, the actual methods of control.

Постановка проблеми. Методичне забезпечення наряду з інформаційним та регламентним є базою, основою ефективного функціонування як системи контролю взагалі, так і контролю процесу прийняття управлінських рішень зокрема. Незважаючи на тривалість та багатогранність наукових досліджень категоріального апарату, дефініція «методика контролю» все одно має певні неузгодженості та дискусійні моменти. Складність та специфіка такого об'єкту контролю, як управлінські рішення (далі УР) вимагає відповідної методики контролю, яка дасть змогу максимально ефективно розв'язувати завдання внутрішнього контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи думки фахівців відносно дефініції «методика контролю», зазначимо:

- незаперечним є виділення сукупності (взаємозв'язку) способів та прийомів контролю;
- переважна більшість фахівців розглядаючи методику контролю, вказує на параметри перевірки:

законність, достовірність, доцільність, вірогідність, тощо [1-7];

– окремі дослідники вказують на інформаційне забезпечення, яке застосовується під час реалізації способів та прийомів контролю [2; 3; 5];

– деякі фахівці підкреслюють об'єкт контролю [8-10];

– зустрічається представлення видів контролю (попереднього, поточного, наступного) [11];

– акцентують увагу на синтезі документального дослідження та оцінці фактичного стану [3; 5; 6].

Серед розглянутих визначень виокремлюється позиція Шигун М.М., яка підкреслює взаємозв'язок результатів контролю та управлінських рішень [12].

Цілоком обґрунтованим буде твердження про неузгодженість думок фахівців щодо визначення методики контролю та необхідності подальшого розвитку цієї дефініції у контексті об'єкту контролю – управлінських рішень.

Постановка завдання. Викладене вище є підставою для формування завдання дослідження наступним чином: надати визначення методиці внутрішнього контролю процесу прийняття УР на підприємстві та обґрунтувати методику його проведення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження, яке проводиться, враховує тотожність теоретико-методичної основи економічного (господарського) та внутрішнього контролю в частині сутності та складу методу.

Зважаючи на наявні відмінності між способом та прийомом контролю, вважаємо обов'язковим при визначенні методики контролю процесу прийняття управлінських рішень говорити саме про сукупність способів та прийомів.

По-перше, визначення способу контролю залежить від цілої низки об'єктивних та суб'єктивних факторів. У різні періоди часу, за різних обставин навіть для одного й того ж об'єкту можуть застосовуватись різні способи контролю.

По-друге, застосування прийомів документального або фактичного контролю залежить рівною мірою від специфіки об'єкту, завдань та параметрів контролю. Усі, або практично усі існуючі прийоми можуть бути застосовані до такого об'єкту контролю як процес прийняття управлінських рішень.

Враховування теорії контролю дає підставу стверджувати, що методи контролю, які є визначальними при розробці методики, включають загальнонаукові, специфічні та запозичені.

Загальнонаукові методи використовуються в теоретичних і емпіричних дослідженнях; вони притаманні будь-якій науково-практичній діяльності; мають об'єктивний характер; основою їх формування є закономірні зв'язки і відношення предметів. Специфічні методи контролю враховують його особливості як теоретичної науки, так і практичної діяльності. Запозичені методи контролю передбачають застосування методів (або окремих елементів методів) з інших наук. Так, наприклад із статистики можуть застосовуватись методи формування вибіркової сукупності; із аналізу методи оцінки ефективності реалізації контрольної функції управління; тощо.

Враховуючи думку що: «Методи контролю як способи досягнення практичного результату реалізуються в методиках, правилах його проведення, певних конкретних діях, які деталізують порядок його проведення» [13, с. 79], з якою ми повністю погоджуємось, пропонуємо наступну дефініцію методики внутрішнього контролю процесу прийняття управлінських рішень – це реалізація суб'єктом внутрішнього контролю сукупності загальнонаукових, специфічних та запозичених методів, яка за допомогою прийомів та способів контролю дає можливість обробляти інформацію та надавати оцінку процесу прийняття та результативності УР, ресурсам підприємства та діям посадових осіб відповідно до встановлених завдань.

Формування методики внутрішнього контролю не доцільно здійснювати у розрізі під об'єктів мається на увазі виокремлення наприклад у складі процесу прийняття УР етапу підготовки та етапу розробки і прийняття УР, або у складі ресурсів виділяти ресурси, які задіяні в процесі прийняття УР та на які спрямовані УР. Це, на нашу думку пов'язано з однорідністю та схожістю вказаних об'єктів, яка і буде визначальною при виборі методів, способів та прийомів контролю; останні будуть дублювати одне одного.

Формалізована методика внутрішнього контролю процесу прийняття управлінських рішень надана у табл. 1.

Перший об'єкт який ми детально розглянемо – процес прийняття управлінських рішень. Розглядаючи методику внутрішнього контролю першого етапу – процесу підготовки УР, підкреслимо, що в даному випадку мова йде про попередній контроль, тобто реалізацію превентивних заходів. Другий етап процесу прийняття УР, а саме його розробка і безпосереднє прийняття супроводжується поточним внутрішнім контролем.

Застосування нормативно-правової та економічної перевірки дасть змогу оцінити законність та економічну доцільність альтернативних варіантів управлінських рішень, які готуються. Оцінка повноти процесу підготовки УР можлива при застосуванні логічної перевірки за рахунок дослідження реаль-

Таблиця 1

Формалізація методики внутрішнього контролю процесу прийняття управлінських рішень.

Об'єкти внутрішнього контролю		Вид контролю	Методи контролю, які використовуються для перевірки вказаних параметрів				
			законність	економічна доцільність	повнота	свочасність	правильність
ПРОЦЕС	Підготовка управлінських рішень	Попередній	Нормативно-правова перевірка	Економічна перевірка	Логічна перевірка	Порівняння, логічна, взаємна та хронологічна перевірка	Арифметична перевірка. Методи економічного та фінансового аналізу.
	Розробка і прийняття управлінських рішень	Поточний					
РЕСУРСИ	Ресурси задіяні в процесі прийняття управлінських рішень	Попередній, поточний, наступний		Логічна перевірка, техніко-економічні розрахунки.	Спостереження, експертиза, контрольний обмір, контрольний запуск сировини у виробництво		Нормативна, формальна, логічна, арифметична, взаємна та зустрічна перевірки.
	Ресурси на які спрямовані управлінські рішення, що приймаються						
РЕЗУЛЬТАТ	Управлінські рішення	Поточний		Економічна перевірка	Порівняння, логічна, взаємна та зустрічна перевірка		Формальна, логічна та арифметична перевірка.
	Реалізація управлінських рішень	Поточний, наступний					
Дії посадових осіб		Попередній, поточний, наступний	Логічна, економічна перевірка. Методи економічного та фінансового аналізу				

ності підготовки усіх можливих альтернативних варіантів УР.

Своєчасність підготовки та прийняття УР оцінюється шляхом порівняння, логічної та взаємної перевірки і дає можливість оцінити оптимальність (мінімальність) періоду між виникненням проблеми та її вирішенням.

Підготовка і прийняття управлінських рішень супроводжується процесом оцінки економічної ефективності від їх впровадження. Для цього застосовуються методи економічного (фінансового) аналізу. Арифметична перевірка дасть змогу оцінити об'єктивність проведених оцінок і як результат вірність вибору найкращого УР з числа підготовлених альтернативних варіантів.

Усі методи контролю процесу прийняття УР, які були розглянуті вище, відносяться до числа документальних методів. Спосіб застосування того чи іншого методу залежить від ступеня значущості об'єкту контролю, його впливу на кінцеві результати діяльності суб'єкта господарювання. У випадку контролю процесу прийняття УР говорити про суцільний спосіб реалізації методик контролю недоцільно. Раціональним буде проведення вибіркового операцій, а в разі потреби (виявлення відхилень) застосування суцільного контролю. Критерієм відбору інформації для контролю дослідженого об'єкту доцільно визначити не типовість управлінських рішень які підготовлюються, розробляються та приймаються. Саме у випадку виникнення нетипової, ситуації можливі помилки та шахрайство під час процесу прийняття УР. Виявлення відхилення, яке може вплинути на думку користувачів інформації, є підставою для внесення корективів у план контролю та впровадження комбінованих або суцільних способів контролю.

Методика контролю ресурсів, які або задіяні в процесі прийняття УР, або на які спрямовані УР що приймаються, значно складніша хоча б вже за рахунок застосування сукупності як документальних, так і фактичних методів контролю. Умовно і один і інший об'єкт контролю в подальшому будемо називати ресурси УР якщо не будуть розглядатися принципи відмінності.

Внутрішній контроль ресурсів УР може бути попередній, поточний та наступний. Превентивні заходи які реалізуються за допомогою попереднього контролю є найбільш раціональними та дієвими; такими, які суттєво підвищують якісний рівень управління. Застосування поточного та наступного контролю також має позитивний вплив на систему управління та результативність діяльності суб'єкта господарювання, але вони не повинні бути основними формами контролю в протидію попередньому. Перевірка законності ресурсів УР здійснюється за допомогою методів нормативно-правової перевірки, які дають змогу оцінити як законність застосування ресурсів, задіяних в процесі прийняття УР (фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних, тощо), так і законність визначення ресурсів в якості об'єкту, на який спрямована дія прийнятих УР.

Максимально об'єктивна оцінка економічної доцільності ресурсів УР можлива при застосуванні як методів документального, так і методів фактичного контролю. Методами документального контролю, застосування яких сприяє розв'язанню сформованих задач є: логічна перевірка та техніко-економічні розрахунки. Останні є запозиченим методом контролю який дає змогу провести аналітичне (кількісне) обґрунтування як економічної доцільності ресурсів, задіяних в процесі підготовки УР, так і оцінки еко-

номічної ефективності (раціональності, доцільності) ресурсів, на які спрямована дія УР. Вказані методи дають змогу оцінити необхідність застосування тих або інших ресурсів, обґрунтованість кількості задіяних ресурсів та можливість оптимізації їх переліку та величини.

Спостереження, експертиза, контрольний обмір, контрольний запуск сировини у виробництво – це ті методи фактичного контролю які застосовуються під час оцінки економічної доцільності ресурсів УР.

Ці ж самі методи документального та фактичного контролю, які запропоновані нами для застосування під час перевірки економічної доцільності ресурсів УР, використовуються для контролю повноти ресурсів УР.

Своєчасність ресурсів УР перевіряється за допомогою сукупності таких методів документального контролю як:

- порівняння. Дає змогу співставити час прийняття управлінського рішення та час використання (списання) ресурсів, необхідних для його виконання; або ресурсів на які спрямована дія управлінського рішення;

- логічна перевірка є підґрунтям оцінки майже будь якого параметру контролю, в тому числі і своєчасності ресурсів УР;

- хронологічна перевірка передбачає розгляд документів за датами (днями, місяцями), за порядком розміщення документів; що є необхідним елементом під час оцінки своєчасності ресурсів УР;

- взаємна перевірка полягає у дослідженні різних документів по одній господарській операції. Якщо говорити про управління ресурсами, то мова, перш за все, повинна йти по накладні (прибуткові, видаткові або на внутрішнє переміщення) та розпорядчий документ що є з одного боку результатом прийняття УР, а з іншого підставою для здійснення «руху» ресурсів (наказ, розпорядження, договір, тощо).

Оцінка правильності відображення в системі обліку підприємства ресурсів УР можлива при застосуванні цілої низки способів документального контролю: нормативна, формальна, логічна, арифметична перевірка, взаємна та зустрічна перевірки.

Достатнім для повної оцінки ресурсів УР буде вибіркового способу контролю, який як і у попередньому випадку, за необхідністю може бути замінений на комбінований або суцільний.

Наступним загальним об'єктом внутрішнього контролю є результат процесу прийняття УР, який поділяється на безпосереднє саме прийняте управлінське рішення та процес реалізації управлінського рішення. Відносно самого управлінського рішення доцільно говорити про поточний контроль за допомогою якого оцінюється результат процесу підготовки, розробки та прийняття УР; реалізація управлінських рішень перевіряється під час реалізації поточного та наступного внутрішнього контролю.

Незважаючи на різний характер виокремлених об'єктів: статичний та динамічний, методи контролю не будуть мати принципових відмінностей і тому будуть розглянуті нами в цілому для такого об'єкту, як результат УР.

Законність результатів УР, як і усіх вище згаданих об'єктів, з одного боку оцінюється за допомогою нормативно-правової перевірки, з іншого, якщо внутрішній контроль законності процесів підготовки та розробки і прийняття УР підтвердив відсутність відхилень, то немає необхідності проводити оцінку законності того, що було вже проконтрольовано заздалегідь. Для цього об'єкту можливі порушення

законності пов'язані з реалізацією управлінських рішень, де дійсно можливі помилки та шахрайство.

Аналогічна ситуація спостерігається і з контролем економічної доцільності результатів УР. Якщо відхилення не було встановлено під час перевірки процесів підготовки та розробки і прийняття УР, то застосування економічної перевірки доцільно лише до такого об'єкту, як реалізація управлінських рішень.

Повнота та своєчасність результатів УР контролюється за допомогою порівняння, логічної, взаємної та зустрічної перевірки. Хронологічна перевірка додатково застосовується з метою оцінки своєчасності як безпосередньо самого УР, так і процесу його реалізації. Реалізація вказаних методів до об'єкту «управлінські рішення», дасть можливість оцінити ступінь повноти та своєчасності розв'язання окреслених задач управління, прийнятими УР. В той же час ці самі методи внутрішнього контролю застосовані до реалізації управлінських рішень стануть підставою для надання висновків щодо повноти та своєчасності впровадження усіх складових елементів, етапів та частин.

Правильність результатів УР можливо оцінити застосовуючи сукупність наступних методів внутрішнього контролю: формальна, логічна та арифметична перевірка.

Останній об'єкт внутрішнього контролю процесу прийняття УР – дії посадових осіб. Цей об'єкт, у зв'язку з його складністю та винятковістю, суттєвим впливом на процес і результат управління, потребує попереднього, поточного та наступного внутрішнього контролю. Але, незважаючи на виключну значущість вказаного об'єкту, вважаємо недоцільним застосовувати до нього суцільний спосіб контролю. Вибірковий спосіб, по-перше, буде достатнім при відсутності відхилень та порушень та у випадку їх наявності але незначного впливу як на процес управління, так і на користувачів інформації; по-друге, організація внутрішнього контролю дій посадових осіб повинна передбачити можливість переходу від вибіркового до суцільного контролю у разі потреби.

За допомогою нормативно-правової перевірки оцінюється законність дій посадових осіб відносно процесу прийняття управлінських рішень. Оцінка доцільності дій посадових осіб може бути проведена з використанням логічної та економічної перевірки, методів економічного та фінансового аналізу. Це, на нашу думку, один з найбільш складних та важливих параметрів внутрішнього контролю процесу прийняття УР: якщо дії посадових осіб не містять зловживань та спрямовані на досягнення мети функціонування підприємства, то пошук помилок та перекручень не буде викликати складностей; навмисне викривлення інформації з корисною метою, супроводжується приховуванням та завуальованістю здійснених зловживань, що значною мірою ускладнює процес контролю.

Оцінка повноти та своєчасності дій посадових осіб відповідно до об'єкту контролю – процесу прийняття УР – стає можливою при застосуванні наступних методів контролю:

– логічна перевірка є основою основ під час проведення контролю вказаних параметрів. Завдяки саме логічній перевірці можливе виявлення відхилень у повноті та своєчасності дій посадових осіб щодо процесу прийняття УР;

– порівняння – дає змогу провести оцінку дій посадових осіб за наступними напрямками: фактичні дії та заплановані; дії, які були реалізовані у звітному періоді з діями в попередніх періодах у схожих

ситуаціях; фактично виконані дії з досвідом, який наопрацювала теорія та практика управління;

– взаємна та зустрічні перевірки дадуть можливість оцінити не лише повноту, а і своєчасність дій посадових осіб за рахунок співставлення або різних документів по одному управлінському рішенню (взаємна перевірка), або різних екземплярів одного і того ж документа (зустрічна перевірка);

– застосування хронологічної перевірки є підставою для надання висновків щодо своєчасності дій посадових осіб. В сучасний період саме швидкість прийняття УР, є одним з найголовніших чинників який визначає ефективність функціонування і системи управління зокрема, і системи суб'єкта господарювання взагалі.

Застосування логічної, формальної та арифметичної перевірки до такого параметру як правильність дій посадових осіб дасть можливість максимально ефективно розв'язати сформовану задачу та отримати необхідні підстави для надання обґрунтованих висновків.

Узагальнюючи запропоновану методіку процесу прийняття УР, необхідно акцентувати увагу на схожості прийомів контролю, які застосовуються для перевірки одних і тих же параметрів різних об'єктів.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дало змогу розв'язати сформовані завдання. Методика внутрішнього контролю процесу прийняття управлінських рішень, визначена нами як реалізація суб'єктом внутрішнього контролю сукупності загальнонаукових, специфічних та запозичених методів, які за допомогою прийомів та способів контролю дають можливість обробляти інформацію та надавати оцінку процесу прийняття та результативності УР, ресурсам підприємства та діям посадових осіб відповідно до встановлених завдань. З урахуванням наданої дефініції була розроблена методика внутрішнього контролю, яка відповідно до об'єктів та параметрів контролю процесу прийняття УР на підприємстві визначає документальні та фактичні методи контролю.

Подальшого дослідження вимагають, на наш погляд, способи контролю. Нами була підкреслена доцільність застосування вибіркового способу контролю до розглянутих об'єктів, але потребують уточнення та обґрунтування методи та критерії відбору інформації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутынец Ф.Ф. Предмет и объекты контроля в сельскохозяйственных предприятиях / Ф.Ф. Бутынец. – К.: УСХА, 1976. – 108 с.
2. Белобжецкий И.А. Финансово-хозяйственный контроль в управлении экономикой / И. А. Белобжецкий. – М.: Финансы, 1979. – 160 с.
3. Шпиг А. А. Ревизия и контроль в торговле / А. А. Шпиг. – М.: Экономика, 1982. – 232 с.
4. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: монографія / Є. В. Калюга. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
5. Виговська Н.Г. Методологія господарського контролю / Н.Г. Виговська // Облік і фінанси АПК. [Електронний ресурс]. Режим доступу до журн.: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/60/35/>
6. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку: монографія / В. Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
7. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту: підруч. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – 2-ге вид. – К.: Академвидав, 2007. – 320 с.
8. Финансовое планирование и контроль / под ред. М.А. Поукока и А.Х. Тейлора; [пер. з англ.]. – М.: ИНФРА, 1996. – 480 с.

9. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту: монографія / В. С. Рудницький. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 196 с.
10. Сотникова Л. В. Внутренний контроль и аудит: учебник / Л.В. Сотникова. – М.: «Финстатинспорм», 2000. – 239 с.
11. Контроль в системе внутрихозяйственного расчета / [Б.И. Валуев, Л.П. Горлова, В.В. Муравская и др.] – М.: Финансы, 1987. – 239 с.
12. Шигун М. М. Розвиток адаптивної системи аудиту і ревізії в умовах ринку: дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Шигун Марія Михайлівна. – Ж., 2003. – 310 с.
13. Бардаш С. В., Осадча Т. С. Методи контролю у сфері господарювання: теоретичний та праксеологічний аспекти / С.В. Бардаш, Т.С. Осадча // Економічний часопис – XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 76–79.

УДК 338.46:631.11

Вислободська Г.П.

*аспірант кафедри статистики та аналізу
Львівського національного аграрного університету*

ВИРОБНИЧА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОСЛУГА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

В даній статті досліджено сутність та значення такого поняття як «виробнича послуга». Розглянуто основні характеристики та ознаки виробничих послуг з економічної точки зору. Виділено особливості застосування виробничих послуг в галузі сільського господарства.

Ключові слова: послуга, виробнича послуга, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, споживачі послуг, продавці послуг.

Вислободская Г.П. ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ УСЛУГА КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В данной статье исследована сущность и значение такого понятия как «производственная услуга». Рассмотрены основные характеристики и признаки производственных услуг с экономической точки зрения. Выделены особенности применения производственных услуг в области сельского хозяйства.

Ключевые слова: услуга, производственная услуга, сельское хозяйство, сельскохозяйственные предприятия, потребители услуг, продавцы услуг.

Vyslobodska H.P. PRODUCTIVE AGRICULTURAL SERVICE AS ECONOMIC CATEGORY

The article deals with the essence and meaning of such concept as «production service». The main features and characteristics of production services from an economic point of view have been considered. The peculiarities of the use of production services in the field of agriculture.

Keywords: service, production service, agriculture, agricultural enterprises, consumers of services, providers of services.

Постановка проблеми. Сьогодні в сучасному економічному просторі все більшої популярності набуває сфера послуг. Зростання вагомості ринку послуг проявляється у збільшенні кількості працівників, зайнятих у цій галузі та рості частки послуг у валовому внутрішньому продукті. Для економіки кожен із численних видів послуг має важливе значення, в тому числі значимими є і виробничі послуги.

Однією з найважливіших галузей народного господарства України є галузь сільського господарства. Тому актуальним є питання визначення ролі та впливу виробничих послуг на діяльність суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки, виникає необхідність визначення «виробничої сільськогосподарської послуги» як економічної категорії, встановлення її ролі та місця в економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження визначення поняття «послуги» як економічної категорії займалися багато вітчизняних та зарубіжних економістів-дослідників, зокрема Ф. Котлер [1], Р. Малері [2], К. Лавлок [3], О. Любіцева [4], О. Моргулець [5] та інші. Проте їхні дослідження більшою мірою стосуються висвітлення «послуги» в економічному просторі загалом. Частина науковців підходили до визначення ролі послуг з точки зору менеджменту та маркетингу – Л.В. Ткаченко [6], В.М. Мальченко [7] тощо. Майже не досліджено категорії «виробнича послуга» та «виробнича сільськогосподарська послуга». Можна лише знайти поодинокі публікації про послуги та виробничі

послуги в сільському господарстві, зокрема в Н. Бондарчук [8] та певні дослідження про виробничі обслуговування – О. Атамас [9] та ін.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідити сутність та значення такого поняття як «виробнича послуга», розглянуто основні характеристики та ознаки виробничих послуг з економічної точки зору, виділити особливості застосування виробничих послуг в галузі сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі проведених досліджень проблематики визначення поняття «послуга» можна стверджувати, що єдиного єдиного точно визначеного трактування даного поняття в економічній літературі немає. Трактують поняття «послуга» формувалося та змінювалося в ході розвитку економіки як науки та становлення суспільства загалом. На сьогоднішній день існують сотні тлумачень послуги. Така неоднозначність ідентифікації даного визначення пов'язана з існуванням великої кількості видів послуг, які надаються практично у всіх галузях економіки.

Аналізуючи різноманітні дефініції поняття «послуга», ми дійшли висновку, що більшості з них притаманні певні спільні риси, що дає змогу виділити кілька підходів до трактування послуги як економічної категорії (рис. 1).

Слід зазначити, що на сьогоднішній день переважна більшість економістів визначають послугу як діяльність, результатом якої є створення певної цінності чи досягнення корисного ефекту [4; 10; 11; 12].